

MILIEU EN BEVOLKING

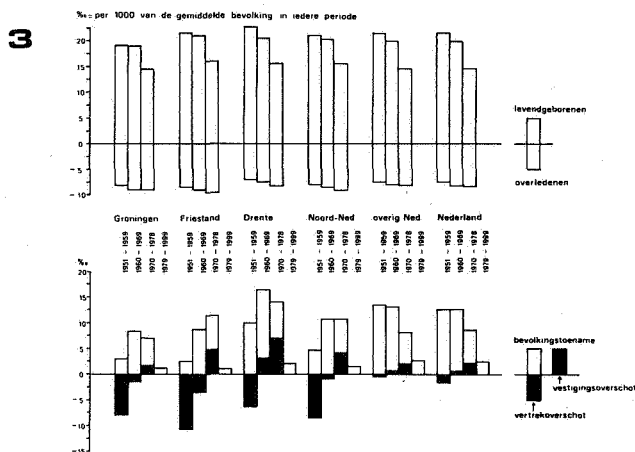
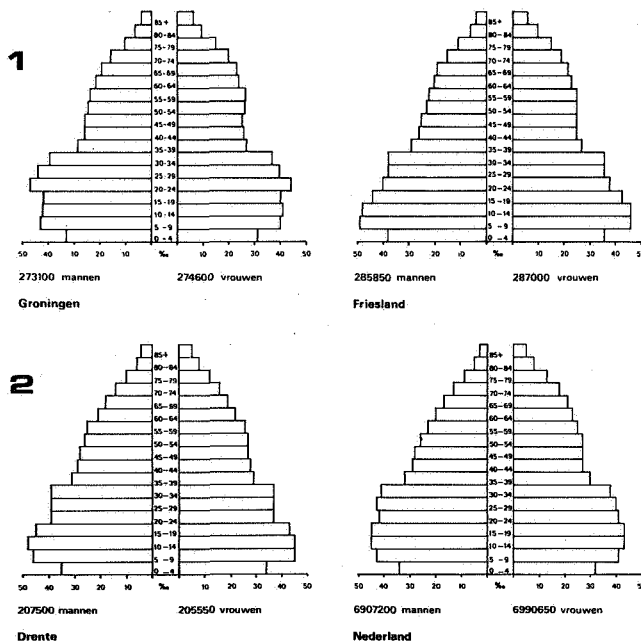
2

Gijs Beets

De vorige keer stonden we stil bij de oppervlakte en de grondgebruiken in ons "brede" noorden, alsmede bij de inwoneraantallen. Thans zullen we nagaan hoe geboorte, sterfte en migratie ieder afzonderlijk een bijdrage leverden aan de verandering van het aantal inwoners, alsmede aan de samenstelling van de bevolking naar geslacht en leeftijd.

3 Geboorte, sterfte en migratie

Een bevolking verandert qua omvang onder invloed van geboorte, sterfte, immigratie en emigratie. Qua samenstelling kan een bevolking bovendien nog veranderen doordat de mens anders kan gaan handelen, denken, enz. Sinds geboorte en sterfte via de zogenaamde bevolkingsstatistieken worden geregistreerd in Nederland, zijn over het algemeen per jaar steeds meer levendgeborenen geteld dan overledenen. Het saldo van de buitenlandse migratie (immigratie minus emigratie) is niet altijd, maar meestal wel in het voordeel van jaarlijkse vestigingsoverschotten (meer immigratie dan emigratie) uitgevallen. Onder invloed hiervan groeide de bevolking en wonen we nu (begin 1980) met ruim 14 miljoen medebewoners in Nederland. De groei was echter niet in alle provincies hetzelfde. Naast geboorte, sterfte en buitenlandse migratie speelt per provincie bovendien de binnenlandse migratie een rol. In tabel 5 zijn per 1 januari 1951, 1960, 1970 en 1979 de inwoneraantallen vermeld, en in de tussenliggende perioden het aantal levendgeborenen en overledenen, het (binnenlandse + buitenlandse) migratie-overschot en de totale bevolkingsgroei voor de provincies in het noorden en de rest van Nederland. Voor de periode 1979-2000 heeft de Rijks Planologische Dienst met behulp van de vooruitbe-

Tabel 5 Geboorte, sterfte, migratie en inwonersaantallen 1-1-1951 — 1-1-2000,
absoluut (x 1000) en relatief (‰: per 1000 van de gemiddelde bevolking in iedere periode).

	Groningen		Friesland		Drente		Noord-Ned.		Overig Ned.		Nederland	
	absoluut (x 1000)	‰	absoluut (x 1000)	‰	absoluut (x 1000)	‰	absoluut (x 1000)	‰	absoluut (x 1000)	‰	absoluut (x 1000)	‰
Inwonertal 1 januari 1951	461,8		467,7		285,1		1214,6		8985,7		10200,3	
periode 1951 t/m 1959 levendgeborenen	81,0	19,2	92,5	21,7	61,5	22,9	234,9	21,1	1852,5	21,5	2087,5	21,5
overledenen	34,3	8,1	36,5	8,6	18,5	6,9	89,4	8,0	642,1	7,5	731,5	7,5
migratieoverschot	-33,8	-8,0	-45,5	-10,7	-16,8	-6,3	-96,1	-8,6	-42,9	-0,5	-139,0	-1,4
bevolkingstoename	12,9	3,1	10,5	2,5	26,1	9,7	49,5	4,4	1167,5	13,6	1217,0	12,5
Inwonertal 1 januari 1960	474,7		478,2		311,2		1264,1		10153,2		11417,3	
periode 1960 t/m 1969 levendgeborenen	94,6	19,1	106,5	21,3	70,0	20,6	271,1	20,3	2169,4	20,0	2440,5	20,0
overledenen	43,9	8,9	45,1	9,0	25,2	7,4	114,2	8,6	854,8	7,9	969,1	8,0
migratie-overschot	-8,1	-1,6	-17,8	-3,6	10,6	3,1	-15,3	-1,1	84,2	0,8	68,9	0,6
bevolkingstoename	42,6	8,6	43,5	8,7	55,4	16,3	141,6	10,6	1398,8	12,9	1540,4	12,6
Inwonertal 1 januari 1970	517,3		521,8		366,6		1405,6		11552,0		12957,6	
periode 1970 t/m 1978 levendgeborenen	70,2	14,6	80,2	16,2	53,8	15,3	204,2	15,4	1560,8	14,5	1765,0	14,6
overledenen	44,3	9,2	46,8	9,5	28,8	8,2	120,0	9,0	886,1	8,2	1006,1	8,3
migratie-overschot	8,2	1,7	23,1	4,7	24,4	6,9	55,7	4,2	213,3	2,0	268,9	2,2
bevolkingstoename	34,0	7,1	56,5	11,4	49,4	13,9	139,9	10,5	888,0	8,2	1027,9	8,5
Inwonertal 1 januari 1979	551,3		578,2		416,0		1545,5		12440,0		13985,5	
periode 1979 t/m 1999 bevolkingstoename	15,7	1,3	16,3	1,3	20,0	2,2	52,0	1,6	715,0	2,7	767,0	2,5
Inwonertal 1 januari 2000	567,0		594,5		436,0		1597,5		13155,0		14752,5	

Bron: CBS (gegevens 1-1-1951 — 1-1-1979), bevolkingsstatistieken
CBS en RPD (gegevens 1-1-1979 — 1-1-2000), gemiddelde van de vooruitbrekende alternatieven A en B
(vooruitberekening 1976)

Tabel 6 Gemiddeld aantal te verwachten levensjaren bij de geboorte, 1956-1975

	1956-1960		1961-1965		1966-1970		1971-1975	
	m	v	m	v	m	v	m	v
Groningen	72,2	75,4	72,0	76,4	71,2	76,6	71,6	77,5
Friesland	72,4	75,3	71,9	76,5	71,5	76,2	71,3	77,4
Drente	72,3	74,9	72,5	75,8	71,2	76,1	71,3	77,4
Noord-Nederland	72,3	75,2	72,1	76,3	71,3	76,3	71,4	77,4
Overig Nederland	71,3	74,8	71,0	75,9	71,0	76,4	71,2	77,2
Totaal	71,4	74,8	71,1	75,9	71,0	76,4	71,2	77,2

bron: CBS, bevolkingsstatistieken

Tabel 7 Gemiddelde leeftijd van de bevolking, 1947-1978

	31 mei 1947	31 mei 1960	28 februari 1971	1 januari 1978
Groningen	31,4	33,2	34,0	34,9
Friesland	31,1	32,3	33,0	33,9
Drente	29,3	30,6	32,2	33,8
Noord-Nederland	30,8	32,2	33,1	34,2
Overig Nederland	30,7	31,3	32,5	34,1
Totaal	30,7	31,4	32,6	34,1

bron: CBS, volkstellingen en bevolkingsstatistieken

rekening die het Centraal Bureau voor de Statistiek in 1976 voor de landelijke totalen maakte, een prognose gemaakt per provincie.

Als we naar de onderling vergelijkbare relatieve cijfers kijken, dan zien we dat de bevolking per provincie en in Nederland voornamelijk groeide door de aanwas van levendgeborenen¹⁾. In Groningen was die aanwas wat minder dan of gelijk aan die in Nederland, in Friesland en Drente was zij steeds groter. In de loop der jaren nam het aantal levendgeborenen relatief gezien af. Het aantal overledenen daarentegen toe, hoewel niet veel. In Groningen en Friesland lag in alle drie onderscheiden perioden het aantal steeds iets hoger dan in geheel Nederland, in Drente iets lager. Het (binnenlandse + buitenlandse) migratie-overschot leverde in Noord-Nederland en evenzo in geheel Nederland in de periode 1951 t/m 1959 een vertrekoverschot op, in het noorden waren de relatieve aantallen echter aanzienlijk groter. In de periode 1960 t/m 1969 is Drente de eerste van de drie noordelijke provincies met een vestigingsoverschot, evenals Nederland als totaal. In de jaren zeventig zien we overal vestigingsoverschotten, in Friesland en Drente zelfs grotere dan voor geheel Nederland.

De cijfers voor 1 januari 2000 geven wellicht niet helemaal een juist beeld, daar bij de vooruitberekeningen geen rekening werd gehouden met de buitenlandse migratie, alleen dus met geboorte, sterfte en binnenlandse migratie. Mocht tot het jaar 2000 echter steeds sprake zijn van buitenlandse vestigingsoverschotten, dan zullen de in de tabel 5 vermelde aantallen te laag zijn.

In grafiek 3 zijn de relatieve cijfers nog eens visueel naast elkaar gezet.

4 Leeftijdsofbouw naar geslacht

Eén van de meest bekende demografische afbeeldingen is de zogenaamde bevolkingspyramide. In grafiek 4 hebben we pyramides getekend voor Groningen, Friesland, Drente en Nederland naar de situatie op 1 januari 1978. Terwijl het vroeger zo was dat over het algemeen de onderste balken (jongste leeftijdsgroepen) langer waren dan de daarboven getekende balken, ziet zo'n pyramide er onder invloed van de zojuist genoemde veranderingen op het gebied van geboorte, sterfte en migratie tegenwoordig anders uit. Door de teruggelopen aantallen levendgeborenen is de samenstelling van de bevolking naar geslacht en leeftijd op 1 januari 1978 zodanig dat de 10-14 jarige mannen in Nederland de "best gevulde" balk hebben, in Groningen zijn dat zelfs dat 20-24 jarige mannen (waaronder vele studerende in de gemeente Groningen), in Friesland zijn het evenals in Nederland de 10-14 jarige mannen, in Drente de 15-19 jarige mannen.

In Nederland zijn er op 1 januari 1978 1012 vrouwen per 1000 mannen, in Groningen 1006, in Friesland 1004 en in Drente 991. De leeftijdsgroep 50-54 jaar is voor het gehele land de "jongste" waarin meer vrouwen voorkomen dan mannen. In de drie noordelijke provincies geldt dit eveneens. Vroeger was er al in veel jongere leeftijdsgroepen sprake van meer vrouwen dan mannen, 'dat er op een gegeven moment meer vrouwen dan mannen zijn, hangt samen met het feit dat er altijd meer jongens worden geboren dan meisjes, maar in iedere leeftijdsgroep overlijden meer mannen dan vrouwen. Bovendien speelt de buitenlandse migratie naar geslacht en leeftijd een rol per provincie ook de binnenlandse migratie 'dat vrouwen gemiddeld ouder worden dan

mannen, blijkt uit tabel 6 waarin de zogenaamde gemiddelde aantallen te verwachten levensjaren bij de geboorte voor een viertal perioden zijn weergegeven. In het algemeen steekt het noorden gunstig af bij de landelijke cijfers. Voor mannen is in de loop der jaren de situatie iets verslechterd, voor vrouwen alleen maar verbeterd. Onder invloed van deze ontwikkelingen is ook de gemiddelde leeftijd van de bevolking veranderd. In tabel 7 zien we dat wanneer we de afzonderlijke leeftijden van alle inwoners van Nederland optellen en daarna delen door het aantal inwoners, we in 1947 gemiddeld 30,7 jaar oud waren, in 1978 34,1 jaar. De gemiddelde leeftijd in Drente is voor Nederlandse begrippen steeds aan de lage kant, die voor Groningen aan de hoge kant, terwijl Friesland een tussenpositie inneemt.

1) De relatieve cijfers hebben de volgende betekenis: (bijvoorbeeld) Nederland 1951 t/m 1959 levendgeborenen 21,5 o/o betekent dat gemiddeld in de periode 1951 t/m 1959 per 1000 van de gemiddelde bevolking in die periode (= $10200,3 + 11417,3/2$) 21,5 kinderen levend werden geboren.